

Fra ung til voksen med handicap

Inspirationskatalog til at skabe bedre
overgange til voksenlivet set fra et
unge- og pårørendeperspektiv

Metodecentret

FRA UNG TIL VOKSEN MED HANDICAP

Inspirationskatalog til at skabe bedre overgange til voksenlivet set fra et unge- og pårørendeperspektiv

Metodecentret

Olof Palmes Allé 19

8200 Aarhus N

Helle Høgh

Udgivet april 2021

Download på www.metodecentret.dk

Der kan frit citeres fra kataloget,

- korrekt angivelse er:

Høgh, H. 2021 Fra ung til voksen med handicap. Inspirationskatalog til at skabe bedre overgange til voksenlivet set fra et

unge- og pårørendeperspektiv,

Metodecentret.

1. Forord

Materialet til dette inspirationskatalog er indsamlet i løbet af efteråret 2020 som optakt til ændring i Lov om social service (SL).

Fra 1. januar 2021 er kommunalbestyrelsen forpligtet til at iværksætte forberedelse til overgangen, når den unge fylder 16 år. Kravet gælder unge med varig og betydeligt nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne eller indgribende kronisk eller langvarig lidelse, som modtager hjælp efter SL. Det overordnede formål med lovbestemmelsen er at skabe grundlag for kontinuitet i overgangen og forebygge, at den unge kommer til at opleve at stå uden hjælp i overgangsperioden.

Vi håber, at Inspirationskataloget og den metodiske tilgang til brugerinddragelse i kommunalkvalitetsudvikling kan finde anvendelse i både Metodecentrets medlemskommuner og øvrige kommuner. Stor tak til Randers Kommunes engagement i projektet og især de unge og pårørende, der har deltaget i både interview og workshops i pilotprojektet.

Metodecentret

2. Introduktion

“Jeg har lige så meget brug for hjælp, efter jeg er blevet 18 år, som jeg havde inden – det har ikke ændret sig, bare fordi jeg er blevet voksen.”

Citatet stammer fra et ungt menneske med handicap, og udsagnet matcher med den generelle viden, Metodecentret har fået gennem pilotprojektet *“Fra ung til voksen”* i samarbejde med Randers Kommune.

Når unge med handicap bliver 18 år og dermed myndige, oplever de at blive mødt på en helt anden måde af den kommunale service. Fra at have været omfattet paragrafferne på børneområdet, hvor der er fokus på hele familien, bliver de nu omfattet voksenbestemmelserne i serviceloven, der har fokus på den enkelte unge. Her skal der tages stilling til forsørgelse, uddannelse eller beskæftigelse. Det indbefatter nye tilbud, nye fagpersoner, nye sagsbehandlere samt flere forvaltningsområder, som den unge skal forholde sig selvstændigt til.

Selv om de unge ikke ser sig selv som forandret, fordi de bliver 18 år, oplever de, at deres kommunale samarbejdspartnere behandler dem anderledes, og at der stilles flere krav.

De unge føler, at de ofte må starte forfra med at få bevilliget den rette støtte, fordi der ikke

sker en glidende overflytning fra børne- til voksenområdet. De unge, der har deltaget i pilotprojektet, beskriver generelt overgangen fra ung til voksen som *kaotisk, forvirrende, frustrerende, bøvlet og som en tung proces*. Det samme gør sig gældende for deres forældre eller nære pårørende, som også kobler *manglende respekt, blive ignoreret og hårdt til erfaringerne med overgangen*. Beskrivelser, der peger på, at overgangen fra ung til voksen opleves som psykologisk belastende for mange unge med handicap og deres pårørende.

Dette inspirationskatalog har et brugerfokus, hvor brugernes erfaringer med at anvende den kommunale handicapservice tillægges særlig værdi som inspirationskilde til at forbedre overgangen fra børne- til voksenhandicapområdet¹.

Formålet med inspirationskataloget er at give både unge, deres pårørende, ledere og medarbejdere i den kommunale handicapservice inspiration til at udvikle kvaliteten af deres samarbejde i overgangen fra ung til voksen. Kataloget kan være et godt udgangspunkt for at åbne drøftelser af bedre inddragelsesprocesser og re-design af den service, der tilbydes i overgangen fra ung til voksen på handicapområdet i de danske kommuner.

2.1 Generelle anbefalinger til at skabe bedre overgange på baggrund af pilotprojektet

Helt overordnet er det de unge og pårørendes anbefaling at præsentere overgangen som et særligt tilrettelagt forløb, der seneste opstartes, når den unge fylder 16 år.

Mere systematik og sammenhængende planlægning, hvor uddannelses- og beskæftigelsesområdet samtænkes med de øvrige indsatser

Voksensagsbehandler følger den unge fra 16 år og deltager i møder, som led i overgangen. Børnehandicapsagsbehandler følger den unge over i voksenområdet det første år og deltager i møder (18-19 år).

Særligt tilrettelagt forløb fra 16-24 år

Bedre overgange fra ung til voksen

Der skal skabes mere systematik via tjeklister i sagsbehandling og bedre mulighed for gradvis overførsel af bevillinger i overgangen.

Der skal anvendes informationsmateriale og visuelle redskaber, som guider de unge og pårørende og giver et overblik over forskellige vigtige livsforhold, der skal tilrettelægges for den unge i overgangen på forskellige tidspunkter.

Der skal arbejdes med faglige tilgange, metoder, redskaber og kommunikation, der understøtter de unges egen inddragelse og beslutningstagen.

Der skal kommunikeres respektfuldt med de unges pårørende. De pårørendes indsigt skal anerkendes i overgangen, samtidig med at der arbejdes mod et fælles mål om at øge den unges selvbestemmelse.

3. Inspirationskatalogets baggrund og udvikling

Materialet i Inspirationskataloget blev indsamlet af Metodecenteret i efteråret 2020. Bidragsyderne var unge og pårørende, der allerede havde erfaringer med overgangen fra børne- til voksenområdet. Efter en omfattende rekrutteringsproces, meldte ni unge sig i alderen 18 - 24 år og fire pårørende som *erfaringseksperter*². Motivationen for at deltage var, at de gerne ville stille deres erfaringer til rådighed og komme med forslag til kvalitetsforbedringer, som kunne komme andre unge med handicap til gavn i fremtiden.

Metoden Erfaringsbaseret Design³ blev anvendt som fremgangsmåde og analysetilgang i pilotprojektet. På baggrund af Metodecentrets analyser tegnede sig et mønster af fire centrale temaer, som gik igen i de unge og deres pårørendes fortællinger; de manglede **overblik, information, inddragelse** og mangel på **rette tilbud**. Disse fire temaer blev udgangspunktet for tre workshops, hvor de unge og pårørende kom med forslag til, hvordan den kommunale handicapservice kunne kvalitetsforbedres.

Kataloget har et selvstændigt afsnit for hvert tema, hvor de unges idéer og anbefalinger til forbedringer er præsenteret. Der er udarbejdet en tidslinje, hvor centrale delelementer i temaerne er fremhævet af de unge og pårørende som særligt vigtige på bestemte alderstrin.

3.1 Principper for kvalitetsudvikling af overgangen fra ung til voksen med handicap

På baggrund af de unge og deres pårørendes erfaringer, er der udarbejdet tre principper for kvalitetsudvikling i forbindelse med gennemførelse af pilotprojektet.

De tre principper kan organisatorisk understøttes ved at introducere overgangen som et særligt tilrettelagt forløb for de unge og deres pårørende. Principperne kan også være vejledende for den enkelte fagperson i det konkrete samarbejde og i kommunikationen med en ung og dennes pårørende, så der løbende er fokus på at efterprøve, om samarbejdet giver **mening**, er **forståeligt** og **håndterbart**⁴.

3 PRINCIPPER

- Den kommunale handicapservice skal skabe **meningsfuldhed** for de unge og pårørende i overgangen fra ung til voksen. Der skal fokus på at øge inddragelse, styrke den unges selvbestemmelse og deltagelse i overgangen, så de føler, der bliver lyttet til dem, og de aktivt bliver inddraget i beslutninger om deres fremtid
- Den kommunale handicapservice skal gøre overgangen **begribelig** både for den unge, pårørende og samarbejdspartnere. Der skal fokus på at skabe overblik, gives rettidig information samt kommunikeres bedre om, hvad der skal ske og især hvorfor. De lovgivningsmæssige ændringer og hvad de kommer til at betyde i praksis for både den unge og pårørende skal forklares
- Den kommunale handicapservice skal bidrage til at gøre overgangen **håndterbar** for de unge og understøtte deres mestring i overgangen. Der skal fokus på at finde de rigtige tilbud og den nødvendige støtte, reducere unødige ventetider og etablere en velfungerende koordinering, så den unge har let adgang til hjælp

Centrale temaer

4. Fire temaer for kvalitetsforbedring af overgangen

På baggrund af analysen af de unge og deres pårørendes narrativer blev fire temaer fundet centrale for at kunne forbedre kvaliteten i overgangen: **Overblik, information, inddragelse og det rette tilbud**. De fire temaer er tæt forbundet i praksis. **Overblik** og **information** blev fremhævet som en forudsætning for at kunne finde og ansøge om de **rette tilbud**. Samtidig var **information** og **overblik** vigtigt for at føle sig ordentligt **inddraget** i drøftelser og beslutninger om væsentlige livsforhold, der skulle findes afklaring på.

4.1 Temaet OVERBLIK

Både unge og deres pårørende pegede på, at en forudsætning for at skabe et godt samarbejde i overgangen var at have overblik og kunne overskue, hvad der skulle ske - fx:

- Hvad skal ske, hvor og hvornår?
- Hvem er involveret?
- Hvad er vigtigt at få forberedt eller afklaret samt fundet fælles løsninger på, inden den unge fylder 18 år?
- Afklaring af pårørendes rolle inden den unge bliver myndig
- Opfølgning på at de planlagte aktiviteter og indsatser er aktiveret, efter den unge er blevet myndig

Mangel på overblik, koordinering, vejledning og overskuelighed i de forskellige arbejdsgange i den kommunale sagsbehandling fyldte meget i både de unges og deres pårørendes fortællinger. Den kommunale service blev ikke oplevet som sammenhængende. De unge koblede følelsesmæssigt manglen på overblik med: *Frustration, forvirring, stress, magtesløshed, usikkerhed, frygt, vrede, opgivenhed, at famle i blinde og en masse bøvl*. Deres pårørende

oplevede det også som: *Hårdt, meget stressfyldt og en kæmpe arbejdsbyrde*.

Mangel på overblik hang sammen med en efterspørgsel på bedre og især rettidig guidning fra fagprofessionelle. Der manglede vejledning om, hvilke vigtige forhold der skulle være styr på, inden den unge blev myndig, hvilke muligheder kommunen kunne tilbyde, og hvad de unge havde krav på. Her fremhævede både unge og pårørende vigtigheden af at føle sig på *forkant* med overgangen eller *vide, hvad de næste skridt er*. De oplevede, at de selv måtte påtage sig ansvaret for at finde vej i systemet og selv huske de fagprofessionelle på de forskellige forhold, der skulle være styr på i overgangen. Det gav både de unge og deres pårørende en stressfuld ekstra arbejdsbyrde.

”Man skal selv skabe overblik. Der mangler en plan for, hvad man skal huske på i overgangen fx en tjekliste. Hvilke ting skal man huske på? Det skal man selv finde ud af fx bevillinger, som skal overføres til voksenområdet. Der skal styr på det, før man bliver 18 år.”

Citat ung med fysisk handicap

På workshops blev mangel på *overblik* over overgangen især koblet til behov for at udvikle: *Øget systematik, behov for tjeklister, større automatik eller glidende overgang og bedre visuelle overblik* som en mulig løsning til at sikre bedre kvalitet. En generel anbefaling til at understøtte *overblik* var at rammesætte overgangen som et særligt tilrettelagt forløb for unge mellem 16 og 24 år.

Ved at skabe en generel struktur for overgangsforløbet kunne **overblikket** blive un-

derstøttet gennem et visuelt redskab. En visuel skabelon, som ville kunne tilpasses individuelt til den konkrete unge. Skabelonen skulle gennemgås på et opstartsmøde for overgangsindsatsen og anvendes i alle samarbejds møder i overgangen.

Anbefaling: Overgangen skal udgøre et særligt tilrettelagt forløb fra 16 til 24 år

- Overgangen skal introduceres til den unge og pårørende som et særligt forløb, når den unge bliver 16 år.
- For at gøre overgangsforløbet begribeligt, skal der udarbejdes en visuel skabelon til at skabe overblik. Skabelonen skal bruges som fælles standard, der kan tilpasses hver unges særlige situation og handicap. Skabelonen skal fungere som individuel oversigt for hele overgangsforløbet. Den unge og pårørende skal kunne se, hvilke vigtige kontaktpunkter der er i overgangsforløbet fx koordinationsmøder, der opstartes fra 16 år. I skabelonen skal det fremgå, hvilke forhold i den unges livssituation, der skal arbejdes med,

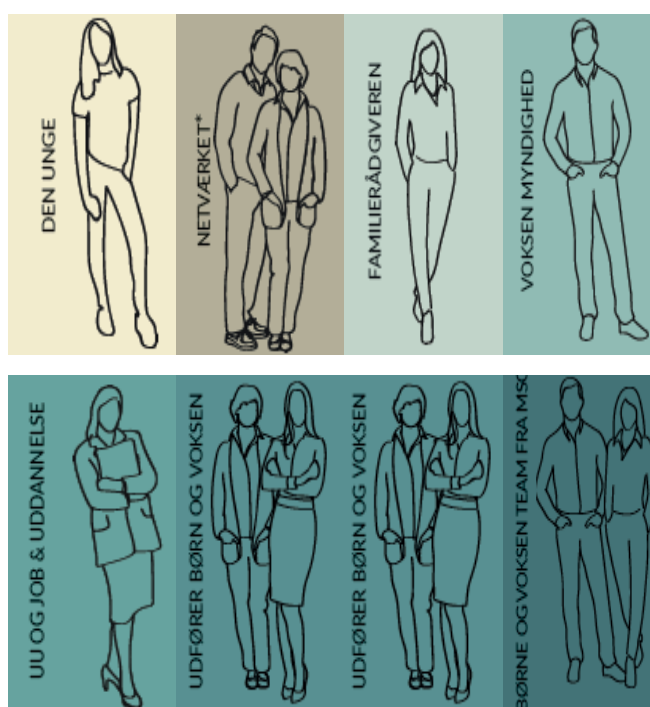
inden den unge bliver 18 og frem til 24 år jf. lovgivningens krav om afklaring af:

- Behov for hjælp og støtte som følge af funktionsnedsættelsen eller lidelsen
- Uddannelse
- Beskæftigelse og forsørgelsesgrundlag
- Boligforhold
- Sociale forhold
- Behov for værgemål
- Andre relevante forhold fx transport

Skabelonen skal kunne bruges af både børne- og voksenhandicapområdet og udleveres til den unge ved opstart af et overgangsforløb.

Eksempel til inspiration

Center for Innovation i Aarhus Kommune har udviklet en prototype til et visuelt redskab, de kalder "Samarbejdsmodellen". Modellen består af et skema, der viser et samlet billede af overgangen fra 14-23 år. Her er roller, opgaver og ansvar indsat i et skema, så den unge samt pårørende kan se, hvad de forventes at deltage i af aktiviteter fx møder hvert år i overgangsforløbet. Ikonerne herunder viser de forskellige roller, der er fremhævet i Samarbejdsmodellen.

Kilde: CFIA Aarhus Kommune, Samarbejdsmodellen

Dét at skabe *overblik* er tæt forbundet med at få god *information* og vejledning fra den kommunale service.

4.2 Temaet *INFORMATION*

Både unge og pårørende efterspurgte bedre information i overgangen om:

- Hvilke lovgivninger træder i kraft på voksenområdet, og hvad kommer det til at betyde i praksis for den unge og pårørende?
- Hvordan eksisterende behov og bevillinger kan kobles fra børne- til voksenområdet?
- Hvordan sagsbehandlingen foregår på voksenområdet, og hvordan den pårørendes rolle ændres?
- Forventningsafstemning om kommunikation i den konkrete sagsbehandling fx ventetid på svar og hvilken kommunikationskanal (e-boks, telefon, mail mv.)
- Standardprocedure for information ved sagsbehandlerskifte og efterfølgende kontakt til den unge
- Bedre information og samarbejde på tværs af områder om kommunens tilbud - både i forhold til støttebehov, uddannelse, beskæftigelse, boligforhold, fritidstilbud, transport mv.

Behovet for *information* var meget bredt formuleret af de unge og pårørende. Især information om lovgivning og rettigheder blev efterspurgt af de pårørende, som oplevede at bruge meget tid på selv at læse i lovstof, retningslinjer og afgørelser.

For de unge var det især information og vejledning om deres muligheder ift. uddannelse, beskæftigelse, støtte og hjælp generelt, der blev efterspurgt en bedre kvalitet af. Samtidig efterspurgte de en mere sammenhængende vejledning, som kunne gå på tværs af områderne. Den eksisterende information fremstod fragmenteret, og det blev beskrevet som enormt tidskrævende at finde rundt i systemet for at

få den information, de behøvede. De følte sig generelt dårligt hjulpet af den kommunale handicapservice på dét punkt. En ung udtrykte sin erfaring på følgende måde:

"Jeg føler tit, at man møder tilgangen: 'Det kan jeg ikke hjælpe med, det ved jeg ikke noget om ... det må en anden svare på' ... Men hvem ved så noget? Hvem skal jeg så gå til? Hvad skal jeg så gøre? ... Det er jo derfor, jeg bliver nødt til at gå til dem nede på kommunen."

Citat ung med fysisk handicap

Men også informationsgangene i det konkrete samarbejde med kommunale sagsbehandlere fyldte meget i de unges fortællinger. Det handlede især om konkrete tilbagemeldinger på henvendelser med spørgsmål til sagsbehandler, der ofte lod vente på sig. De følte sig i høj grad ansvarliggjort for selv at skulle følge op på manglende tilbagemeldinger, hvilket de oplevede som belastende. En ung beskriver erfaringen på følgende måde:

"Et af de største problemer, jeg har med min sagsbehandler nu, er manglende svar. Det skaber utryghed og kan virke opslidende, fordi man hele tiden selv skal huske på at følge op ... som er endnu en arbejdsbyrde."

Citat ung med fysisk handicap

Det handlede også om information om møder, hvor der kunne mangle dagordener eller mødereferater. Flere unge havde desuden oplevet, at de ikke var blevet informeret om sagsbehandlerskifte og i perioder ikke havde vidst, hvem deres sagsbehandler var.

De unges forslag til forbedringer af *information* i overgangen blev koblet til forskellige niveauer. Dels bedre information, der omhandlede generelle forhold om det at have et handicap, tilbud og muligheder. Dels forbedringer af den

information og kommunikation, der vedrørte den unges konkrete forhold og sagsbehandling.

Anbefaling: Bedre information - både generelt og specifikt

- Unge og pårørende skal gøres opmærksomme på at de - ud over den kommunale handicap-service - også kan få vejledning og hjælp hos flere forskellige handicaporganisationer, uvildige rådgivningsorganisationer, diagnoseforeninger og netværk.

- De unge skal have bedre og mere sammenhængende information om deres muligheder på tværs af områder og hvordan deres forskellige behov bedst støttes i overgangen. Fx have information med visuel skitsering af, hvordan arbejdsgangene er for ansøgning og optagelse på forskellige uddannelsesinstitutioner.

- Flere "how to"-vejledninger - evt. på kommunens hjemmeside, hvor der også kan laves en Q&A målrettet til unge med emner som:

- Uddannelse
- Hjælpemidler
- Fritidsaktiviteter
- Flytte hjemmefra

- I den konkrete sagsbehandling skal der ske bedre og hurtigere opfølgning på den unges henvendelse til sagsbehandler for at få information og svar på spørgsmål. Hvis den unge henvender sig på mail foreslås svar inden for en uge. Hvis den unge henvender sig på telefon eller sms foreslås svar efter senest to dage.

Eksempel til inspiration

Den Uvildige Konsulentordning på Handicapområdet (DUKH) kan tilbyde vejledning til familier og unge om lovgivning og rettigheder. Der er flere vejledninger på deres hjemmeside, der retter sig specielt til overgangen, som kan udleveres ved opstart på overgangsforløbet.

Kilde: DUKH

De unge og deres pårørende udtrykte behov for **information** og bedre **overblik** i overgangsforløbet som en forudsætning for, at de bedre kunne blive involveret og **inddraget** i samarbejdet i overgangen.

4.3 Temaet **INDDRAGELSE**

Når de unge berørte temaet inddragelse i overgangen var erfaringerne koblet på behov for:

- At der bliver lyttet mere til de unges egne ønsker fx at flytte hjemmefra
- At de unge havde indflydelse på hvilke tilbud, der vil være de rette for dem – fx mulighed for at undersøge og besøge forskellige uddannelsesinstitutioner, før de skal vælge den konkrete skole
- At de fagprofessionelle er tydelige om deres rolle og ansvar for at finde løsninger sammen med den unge
- At de unge kan få hjælp fra andre end deres forældre i overgangen fx mentorer eller støttepersoner
- At de pårørendes viden om den unge bliver anerkendt, og de mødes med respekt af fagpersonerne på voksenområdet
- At der er særligt fokus på at skabe forventningsafstemning og afklaring af den pårørendes rolle i overgangen og det videre samarbejde på voksenområdet, hvis den unge ønsker det

Mangel på **inddragelse** var et tema næsten alle unge og pårørende berørte i deres fortællinger om overgangen. Den manglende inddragelse kobledes sig især til en oplevelse af manglende kontinuitet i samarbejdet og en følelse af at være afkoblet til sagsbehandlerne på voksenområdet. Flere unge havde haft 2-3 sagsbehandlerskift på et år, og de lærte generelt ikke deres nye sagsbehandler at kende. Den manglende kontinuitet betød, at de unge oplevede at skulle starte forfra, hver

gang der var skifte af sagsbehandlere, og de nye sagsbehandlere havde ikke altid fået sat sig ind i deres sag.

Imødekomende kommunikation og en inddragende tilgang var også noget, de unge savnede i overgangen til sagsbehandler på voksenområdet. Mange unge følte sig ikke særligt godt hjulpet og syntes overgangen var hård. En ung fortæller:

”Jeg kan huske, da jeg blev 18, og det hele begyndte (samarbejdet på voksenområdet, red.), så sagde den nye sagsbehandler til mig: ’Hvis du tror, det er svært nu, skal du bare vente, for det bliver sværere endnu.’ Jeg mødte følelsen af, at fuck det her bliver ikke nemt.”

Citat ung med kognitivt handicap

Selvom de fleste unge gerne ville inddrages mere i overvejelser, muligheder for hjælp og have indflydelse på valg i forhold til fremtid, så var det langt fra alle unge, der forbandt inddragelse med noget positivt. Et par af de unge fortalte, at de ikke havde lyst til at blive inddraget. De kobledes inddragelse med erfaringen om, at de selv måtte tage ansvar for at komme videre med deres sag, fordi ”kommunen” ikke fulgte op. Det var en tung oplevelse af inddragelse, hvor de unge følte en ansvarsforflygtigelse, som de ikke syntes var rimelig. De gav udtryk for at føle sig skuffede, svigtede og vrede over den kommunale sagsbehandling.

Vigtigheden af at føle sig hjulpet og ikke føle sig ladet alene i forhold til ”systemet” var et punkt, de unge vendte tilbage til både i interviews og på workshops. Deres forældre havde været en vigtig støtte på børneområdet, og mødet med voksenområdet forbandt flere unge med en svær opstart.

Flere unge havde haft stor glæde af mentorer og bostøtte til at få hjælp til at "trække i nogle tråde" og hjælpe dem med at navigere i systemet. De ville gerne hjælpes af én, de kunne snakke med om ting, de ikke nødvendigvis havde lyst til at tale med deres forældre om. Mentorerne og støttepersonerne kunne i noget omfang indtage den hjælpefunktion, de unges forældre havde haft i forhold til at forstå og finde vej i "systemet". På den måde kunne de aflaste de unges pårørende, og samtidig være en social løftestang for forældrene og bidrage til den unges selvstændighed og selvbestemmelse i overgangen.

Inddragelse i overgangen var især et emne, der optog de unges pårørende. Flere af de pårørende havde oplevet at føle sig *ignoreret* af fagpersoner til møder på voksenområdet. De følte sig ofte misforstået og efterlyste større respekt og empati for pårørendes viden omkring de unge i samarbejdet.

Anbefaling: Bedre inddragelse af unge

- Generelt pegede de unge på vigtigheden af, at inddragelse ikke må sættes lig med, at den unge selv bliver ansvarlig for at finde de rette løsninger for sin fremtid. De gav derimod udtryk for vigtigheden af at føle sig hjulpet og mødt af fagpersoner, der er behjælpelige og kan guide eller hjælpe med at finde frem til de rette valg sammen med den unge.
- De unge ønsker især at forbedre kommunikationen og tilgangen sagsbehandlerne og fagprofessionelle på voksenområdet har. De ønsker mere fokus på:

- Imødekommenhed og anerkendende kommunikation
- At være behjælpelige og opbygge tillid til den unge
- At lytte til den unges behov og ønsker
- At aftaler overholdes, og at de unge kan stole på at blive involveret i beslutninger
- Anerkendelse af at den unge kan ønske at have sine forældre med til møder
- Anerkendelse af forældrenes viden om den unge

Eksempel til inspiration

Der findes flere inddragende metoder, der kan anvendes som ramme til at skabe en god samtale mellem fagpersoner, unge og pårørende. Et eksempel er tavlemøder, hvor der tales om tre forhold: 1) dét der bekymrer, 2) dét, der fungerer og 3) dét, der er behov for skal ske. Der kan tages et billede af tavlen, som kan fungere som mødereferat for både fagprofessionel og den unge.

Mangel på *inddragelse* knytter sig for flere af de unge i pilotprojektet til at finde det *rette tilbud* og at have adgang til den rette *information*.

4.4 Temaet **RETTE TILBUD**

De unge og deres pårørende fremhævede det *rette tilbud* som én af nøglerne til at skabe en god overgang og start på voksenlivet. De unge og pårørende efterspurgte:

- Bedre hjælp til at få indsigt i, hvad kommunen kan tilbyde til unge med handicap
- At den unge og evt. pårørende aktivt bliver involveret i beslutningen om, hvad der skal ske på de centrale livsområder ved overgangen til voksenlivet
- Visuelle redskaber, der giver overblik over ansøgnings- og beslutningsprocesser for fx uddannelse eller beskæftigelse for at øge forståelsen for de unges samarbejde og indsats
- At fagprofessionelle fra både børne- og voksenområdet har ansvaret for at skabe en sammenhængende planlægning, hvor uddannelse og beskæftigelse prioriteres og samtænkes med øvrige indsatser
- Bedre koordinering, gennemsigtighed og forklaring af, hvad der bliver undersøgt, hvem der har hvilke ansvarsområder og er kontaktperson for de unge eller pårørende

Det *rette tilbud* var et centralt tema, der blev forbundet med flere forskellige ting i de unges overgang til voksenlivet, hvor de behøvede kommunens hjælp fx uddannelse, beskæftigelse, flytte hjemmefra, transport, støttebehov i hverdagen, ledsagelse og mentorordninger mv.

Når de unge ikke oplevede at få det *rette tilbud*, blev det primært koblet med negative erfaringer om *fejllaceringer* og *ikke at passe ind* fx på et uddannelses tilbud. Det var, når der ikke blev fundet det *rette tilbud*, at de unges handicap trådte frem og kunne fremme følelser af ensomhed og tristhed.

Helt centralt i fortællingerne stod uddannelses tilbud. Seks ud af de ni unge havde oplevet vanskeligheder med at finde det rette uddannelses tilbud og havde følt sig decideret fejlplaceret. En ung fortalte:

”Jeg synes meget hurtigt, at det blev ’det er dér, du kan komme hen’-agtigt. Jeg ville bare gerne gå et sted og tænkte, at vi giver det en chance. Men jeg fandt lynhurtigt ud af - og det ville enhver kunne se - at det ikke var et sted, jeg hørte til.”

Citat ung med fysisk handicap

Flere unge have erfaring med afbrudte uddannelser, at droppe ud og vanskeligheder ved at finde en farbar vej. Når de først var droppet ud af én uddannelse, havde de manglet inddragelse i at finde et andet tilbud, og flere havde følt sig *placeret* på en ny uddannelsesinstitution fx erhvervsskole eller daghøjskole. Her havde de følt, at de spildte tiden, og blev sat i en venteposition uden afklaring om deres fremtid. En ung fortalte, at sagsbehandleren havde henvist til:

”... at det er det muliges kunst, og hvor der var plads.”

Citat ung med kognitivt handicap

Flere af de unge stod overfor en ny overgang fra uddannelse til jobmarkedet og her var der stor usikkerhed og efterspørgsel på *information* og *overblik* over støtte- og kompensationsmuligheder.

Flere af de unge stod for at flytte hjemmefra. Erfaringen var, at det var en vaskelig proces, og der var mange ting at skulle overskue, som de unge behøvede hjælp til. De unge gav generelt udtryk for, at det var en langsom proces at flytte hjemmefra. Ofte havde de været i gang i ét til to år. De manglede bedre *information* om, hvad deres muligheder var i forhold til at flytte i egen lejlighed, bofællesskab eller botilbud.

Generelt var både unge og pårørende meget optagede af at forebygge fejlplaceringer i forhold til uddannelse og job. Der skulle prioriteres tid til at finde det *rette tilbud* til den unge. Det var især vigtigt i forhold til områder, der havde stor betydning for, at den unge ville trives i sit ungdomsliv fx uddannelse, beskæftigelse, deltagelse i sociale aktiviteter og bolig.

Anbefaling: Det rette tilbud

- Evaluere på de unges tidligere erfaringer. Hvad kan man lære af fejlplaceringer? Hvad har været succeser?
- Have flere tilbud til rådighed for de unge i den kommunale tilbudsvifte
- Muliggøre de unges deltagelse i sociale aktiviteter og frivilligt arbejde for at skabe en større kontaktflade i civilsamfundet
- Ved uddannelse er det vigtigt at tilbyde mulighed for brobygning, så de unge kan opleve forskellige uddannelsesinstitutioner, før de skal vælge, hvor de skal ansøge om optagelse
- På beskæftigelsesområdet er det vigtigt, at der er jobkonsulenter, der kan hjælpe med udslusning til jobmarkedet og informere om de særlige ordninger, der kan gives til arbejdsgiver og den unge
- Ved udflytning fra hjemmet er det vigtigt, at den unge er aktivt inddraget i beslutningen om, hvad der vil være det bedste tilbud til den unge. Der skal vejledes om mulighed for boligstøtte, bostøtte, specialindretning mv. og det skal opstartes i god tid min. 3-4 måneder før den unge flytter hjemmefra. Udarbejdelse af en tjekliste og vejledning om at flytte hjemmefra ønskes

Eksempel til inspiration

- Vigtigtkommunen haren aktiv handicappolitik med initiativer målrettet uddannelsesinstitutioner og beskæftigelsesområdet
- Anvende lokale data til løbende at vurdere uddannelses- og beskæftigelsesindsatsen for unge med handicap og sætte ambitiøse mål
- Arbejde på at øge inklusion af unge med handicap på jobmarkedet og sørge for, at de eksisterende ordninger benyttes optimalt
- Have fokus på, at unge med handicap kan deltage i sociale aktiviteter på lige fod med andre unge - eller tilbyde særlig tilrettelagte aktiviteter

5. Anbefalinger fra unge og pårørende - set i et aldersperspektiv

Generelt anbefaler unge og pårørende at introducere overgangen fra ung til voksen, som et særligt tilrettelagt forløb fra den unge er 16 – 24 år. På den måde forberedes de pårørende og den unge til, at en særlig overgangsproces træder i kraft.

På workshops blev de unge og pårørende spurgt om, hvornår de synes forskellige vigtige ting skulle tages op i samarbejdet mellem den unge, pårørende og de kommunale fagpersoner.

I oversigten, der starter på side 17, er der lavet en opsummering af deres forslag, hvor overgangen er set i et aldersperspektiv fra 16-24 år.

Oversigten kan bruges som inspiration til at skabe struktur, tjeklister mv., som både unge og pårørende har efterspurgt i forhold til at få **overblik** og **information**. Samtidig kan oversigten hjælpe med at tydeliggøre, hvornår forskellige **tilbud** har særlig relevans for den unge, og hvordan de kan **inddrages**. Aldersperspektivet vil dog være variabel i forhold til den unges behov og parathed. I første sektion fremgår de unges forslag, og i anden sektion fremgår de pårørendes særlige fokus.

Som rød tråd for samarbejdet skal fagpersonen have fokus på principperne for kvalitetsudvikling – at gøre overgangen *begribelig, meningsfuld* og *håndterbar* for de unge og deres pårørende.

16 ÅR

Unge:

OVERBLIK

Overgangsindsatsen fra 16-24 år opstartes.

Opstartsmøde med deltagelse af rådgiver fra voksenområdet.

Visuel skabelon for overgangsindsatsen udleveres og indsatsen forklares for den unge og pårørende.

Drøftelse af forventninger til samarbejde i overgangen fx. kommunikationsveje.

Vigtigt, at den unge har en plan for, hvad der er vigtigt i overgangen, så de ikke selv skal finde ud af det.

Vigtigt at starte overdragelse til voksenområdet, så den unge ikke skal fortælle sin historie igen og skal starte forfra.

INFORMATION

Før den unge fylder 16 år informeres om overgangsindsatsen.

Informationsfolder om de vigtige forhold, der vil være i fokus i overgangsforløbet fx:

- Behov for hjælp og støtte
- Uddannelse
- Beskæftigelse og forsørgelsesgrundlag
- Boligforhold
- Sociale forhold
- Andre relevante forhold fx transport

RETTE TILBUD

Fokus på uddannelse eller job. Lave en plan for, hvad skal der ske efter folkeskolen er afsluttet?

Vejledning om forskellige uddannelser og muligheder i kommunen. Vigtigt at sagsbehandler er med, da UU-vejleder ofte mangler viden om handicap.

Afklaring om transport.

Afklaring af behov for særlig hjælp.

Afklaring af behov for mentorordning.

INDDRAGELSE

Fokus på brobygning, hvor den unge skal have mulighed for at besøge forskellige uddannelsesinstitutioner, før valg træffes.

Vigtig, at der spørges ind til den unges behov for støtte og hjælp både før og efter opstart på uddannelse.

Mulighed for at få punkter på dagsorden til drøftelse på aftalte møder med sagsbehandlere.

Fagpersoner skal spørge til den unges forventninger til samarbejde i overgangsindsatsen.

Vigtigt, at inddragelse ikke bliver lig med at den unge selv skal finde ud af alting og være ansvarlig for sin egen situation. Det er vigtigt at blive guidet og føle sig hjulpet fx med ansøgninger.

16 ÅR

Pårørende:

OVERBLIK

Fra opstarten af overgangsindsatsen skal det forklares, hvad overgangen fra børne- til voksenområdet kommer til at betyde for pårørende.

Det vil være bedst, at det er den samme sagsbehandler, der står for hele overgangsindsatsen fra 16-24 år for at skabe kontinuitet.

INFORMATION

Vigtigt at starte overleveringen til sagsbehandler på voksenområdet, så de får god tid til at sætte sig ind i de unges sag og papirer.

Sagsbehandler fra voksenområdet skal have indblik i, hvad det vil sige at være en familie med børn med særlige behov - evt. i praktik hos en familie.

RETTE TILBUD

Vigtigt at have tid til at lave uddannelsesplan, så den unge ikke bliver fejlplaceret. Det kan være svært at "passe ind", hvis den unge ikke har en diagnose.

Udlevering af pjece, der kan forklare, hvilke uddannelsesmuligheder der er for den unge fx 10. klasse, efterskole, EDU, STU mv.

God idé at tilbyde den unge en samtale med en familierådgiver om dét at være ung - eller tilbyde et kursus om at være ung med handicap.

INDDRAGELSE

Vigtigt med referater fra møder, så der er klarhed om aftaler og beslutninger.

Pårørende deltager i møder og hjælper den unge med at holde styr på samarbejde i overgangsindsatsen.

Lytte til forældrene, fordi de kender de unge.

Fokus på anerkendende kommunikation og respekt i samarbejdet.

Godt at sagsbehandler spørger til dig som pårørende.

17 ÅR

Unge:

OVERBLIK

Deltage i overgangsmøder med de rigtige fagpersoner for at komme godt videre i voksenområdet.

Der skal være styr på mødeindkaldelser med dagorden, og efterfølgende skal referatet fremsendes inden for en uge. En standard, der kan forventes.

INFORMATION

Information om regler på voksenområdet, og hvad det betyder i praksis.

Der skal være en tjekliste, så den unge ikke selv skal huske på og undersøge ting selv.

Opmærksomhed på, at der skal søges om nye bevillinger, da de ikke automatisk kan overføres fra børne- til voksenområdet.

RETTE TILBUD

Tjekke op på uddannelse eller job. Følger den unge uddannelsesplanen?

Hvor lang tid er der til afslutning? Skal der lægges planer for overgang fra uddannelse til job?

Er der behov for bostøtte eller mentorer? Information og hjælp til at ansøge om dette.

INDDRAGELSE

Drøftelse af forventninger og ansvar til samarbejdet efter 18 år.

Hjælpe den unge til at få overblik på de ting, der skal være styr på ved 18 år. Inddrag aktivt den unge i at tage stilling til alle de vigtige punkter.

Kommunen skal kunne vise den unge, at der er styr på dét, der er vigtigt i overgangen og skabe tryghed.

Unge:

OVERBLIK

Ventetid på afgørelser skal reduceres mest muligt.

Sagsbehandlere skal vende tilbage på mail-henvendelser inden for en uge. Ved telefon eller SMS inden for to dage.

INFORMATION

Vigtigt at den unge får hjælp til dette i god tid.

Information og stillingtagen til fuldmagter, værgemål, bisidderroller mv.

Fokus på overdragelse til voksenområdet - anvend struktureret tjekliste:

- bevillinger
- forsørgelse
- boligforhold
- transport
- støttebehov
- hjælpemidler
- andet

RETTE TILBUD

Understøtte den unges sociale liv fx mere fleksible muligheder for ledsagelse.

Undersøge behov for selvtransport – kørekort og evt. handicapbil.

Undersøge den unges parathed til at flytte hjemmefra- evt. opstarte en udflytningsplan.

 Pårørende:

OVERBLIK

Afholde mindst to koordinationsmøder for at skabe god overlevering. Vigtigt, at det er de centrale fagpersoner, der deltager.

Der skal være fokus på systematik og koordinering omkring de centrale forhold, der skal være på plads ved 18 år.

Overblik over voksenområdets bestemmelser og hvem der bliver involveret.

INFORMATION

Viden om fuldmagter, værgemål, bisidderfunktion mv. så de unge forstår, hvad der sker, når de bliver 18 år.

Oplysning om at evt. tabt arbejdsfortjeneste ophører.

Kommunen skal tilbyde hjælp fra jobcentret til tilbagevenden til arbejdslivet - evt. opkvalificeringskursus.

Der skal styr på den unges forsørgelse og økonomi i det hele taget.

Information om kørekort og de forskellige lægeerklæringer og tests, der skal foreligge, er vigtig, så de ikke forsinkes i processen.

RETTE TILBUD

Hvis den unges uddannelse afsluttes, skal der i god tid laves en plan for overgang til beskæftigelse. Udredninger og erklæringer skal være på plads.

Information om boligmuligheder, hvis den unge ønsker at flytte hjemmefra - evt. udarbejde en udflytningsplan for den unge.

Undersøge muligheder for boligstøtte.

Undersøge om den unge ønsker at tage kørekort.

INDDRAGELSE

Vigtigt at de unge og pårørende deltager i alle koordinationsmøder, og at der er gennemsigtighed om, hvad der planlægges. Som minimum skal der sendes referat, hvis ikke der er deltagelse.

Samtale med fagpersoner om, hvordan pårørende understøtter den unges selvstændighed bedst muligt - evt. tilbyde et forældrekursus, der handler om det.

Etablere et forældrenetværk, hvor der kan deles erfaringer om gode overgange.

Unge:

OVERBLIK

Børnesagsbehandler følger den unge på voksenområdet og deltager i møder til 19 år.

Det skal bekræftes, at alle bevillinger er søgt og hvad, der er bevilliget på voksenområdet.

Det skal bekræftes, at alle fuldmagter mv. virker og er registreret.

Minimere ventetid på afgørelser mest muligt.

Reducer sagsbehandlerskifte mest muligt i overgangen.

Sikre parallelitet i indsatsen fx at den unge er sikret transport til sin uddannelse.

INFORMATION

Information om anskaffelse af handicapbil og hvad det vil sige at være bilejer.

Information om forskellige hjælpeordninger og hvad det betyder for den unge i forhold til at være arbejdsleder eller arbejdsgiver.

BPA håndbog.

RETTE TILBUD

Hvis den unge har taget kørekort, skal der tages stilling til bevilling af handicapbil.

Afklaring og vejledning omkring BPA og hjælpeordninger samt det at være arbejdsleder.

Fokus på boligforhold og parathed til at flytte hjemmefra. Undersøge mulighed for boligstøtte.

INDDRAGELSE

Den unge skal klargøre for sagsbehandler på voksenområdet, hvorvidt pårørende ønskes med på møder.

Løbende forventningsafstemning og rolleafklaring i samarbejdet.

Pårørende:

OVERBLIK

Reducere sagsbehandlerskifte mest muligt fra 18-24 år.

Sikre at handleplansarbejdet kører planmæssigt, og at der bliver fulgt op af sagsbehandler.

INFORMATION

Information omkring boligforhold og muligheder i kommunen.

Sagsbehandlere skal hjælpe og kunne guide den unge. Være behjælpelige.

RETTE TILBUD

Tage stilling til boligforhold og den unges parathed til at flytte hjemmefra. Lave en udflytningsplan.

Bostøtte kan være en stor hjælp til at finde rundt i systemet ud over praktisk hjælp.

Mentorer kan være en stor hjælp og støtte. De unge kan have behov for at kunne snakke med andre end deres forældre.

INDDRAGELSE

Fagpersoner fra voksenområdet skal kommunikere anerkendende til pårørende.

Sagsbehandler skal sikre sig, at den unge ikke står med for stort et ansvar i forhold til at følge op på vigtige forhold i overgangen.

Svært at hjælpe den unge, hvis pårørende bliver for afkoblet af samarbejdet. Sikre indhentning af samtykke, fuldmagter mv.

19 ÅR

Unge:

OVERBLIK

Behov for koordination med beskæftigelsesområdet og plan for fremtidig muligheder og ordninger.

INFORMATION

Information om de forskellige ordninger en arbejdsgiver har mulighed for at få kompensation for.

RETTE TILBUD

Støtte den unge i at kunne flytte hjemmefra.

Undersøge mulighed for boligstøtte og praktisk hjælp til flytning.

Undersøge mulighed for bostøtte eller anden hjælp.

Fokus på beskæftigelse, hvis uddannelse afsluttes.

INDDRAGELSE

Den unge skal aktivt involveres i fremtidsønsker og mulighed for beskæftigelse.

Der skal lægges en plan, så den unge føler sig hjulpet ud på arbejdsmarkedet.

Den unge skal have indflydelse på sin fremtidige boform.

Pårørende:

OVERBLIK

Vigtigt, at der hele tiden er styr på, hvem der er den unges sagsbehandler. Det skal være standardprocedure, at det oplyses, hvem ny sagsbehandler er. Skal tage sig tid til at møde den unge.

Ved sagsbehandlerskifte er det vigtigt, at den unges handicap og behov er oplyst fx at den unge er kørestolsbruger.

INFORMATION

Information omkring boligforhold og muligheder i kommunen.

Sagsbehandlere skal hjælpe og kunne guide den unge. Være behjælpelige.

RETTE TILBUD

Fokus på boligtilbud som møder den unges behov.

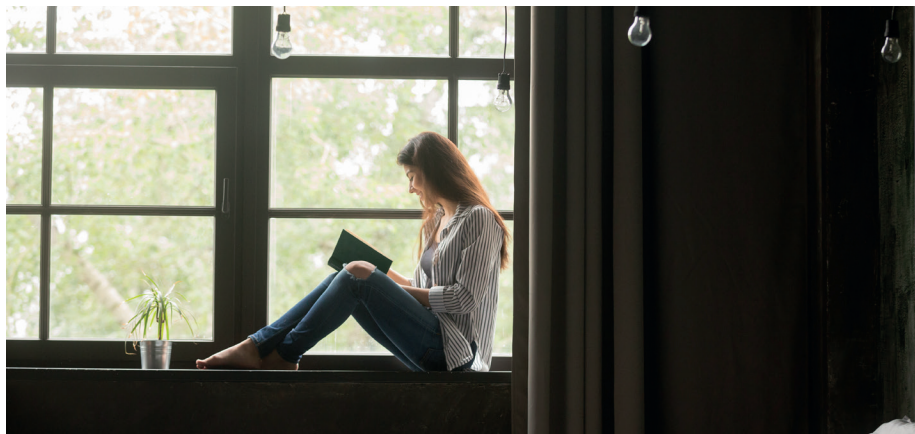
Bostøtte kan være vigtig for at aflast forældre, der atter er på jobmarkedet.

Kan være godt, hvis en familievejleder også kan tilbyde samtaler til unge i et overgangsforløb efter 18 år.

INDDRAGELSE

Vigtigt med et godt samarbejde omkring udflytning.

Vigtigt at sagsbehandler har forståelse for, at de unge kan have behov for støtte fra deres forældre.

20-24 ÅR

Unge:

OVERBLIK

Vigtigt med koordinering mellem beskæftigelsesområdet og voksenhandicap.

Unge, der afslutter efterværn, kan evt. have behov for øget fokus, hvis de tilknyttes voksenhandicapområdet.

INFORMATION

Information om hvilke muligheder den unge har for at få job, komme i praktik, flexjob, isbryderordninger mv.

Støtteordninger og den unges økonomi skal tjekkes, så den unge ikke mister sit forsørgelsesgrundlag.

Vejledning i hvordan der kan søges en elevplads eller en praktik. Hvem kan hjælpe, og hvor skal man henvende sig?

RETTE TILBUD

Beskæftigelsesindsatser undersøges. Afklaring af den unges arbejdsevne og mulighed for kompensation.

Lave en beskæftigelsesplan. Afklare om dét at have et job vil kræve en hjælper.

Hvis den unge ikke er flyttet hjemmefra, laves en udflytningsplan.

Støtteforhold undersøges.

INDDRAGELSE

Den unge skal aktivt involveres i fremtidsønsker og mulighed for beskæftigelse.

Der skal lægges en plan, så den unge føler sig hjulpet ud på arbejdsmarkedet.

Pårørende:

OVERBLIK

Vigtigt at beskæftigelsesområdet tager hånd om de unge og hjælper dem videre til job.

INFORMATION

Information om de forskellige ordninger der kan benyttes ved handicap.

RETTE TILBUD

Få lavet en målrettet handleplan for den unge i forhold til beskæftigelse.

Jobkonsulent der får ekstra tid til at hjælpe med at få de praktiske ting på plads og informere arbejdsgiver om særlige vilkår.

INDDRAGELSE

Den unge skal involveres i beskæftigelsesindsatsen og ikke bare placeres i et ressourceforløb.

Barren skal ikke sættes for højt. Den unge skal have ressourcer til at varetage opgaverne og ikke presses på tid.

6. Slutnoter

¹Der er udarbejdet en erfaringsopsamling fra pilotprojektet, som danner baggrund for Inspirationskataloget og dets anbefalinger: Høgh, H. 2021, Fra ung til voksen med handicap. Bedre overgange til voksenlivet set fra et unge- og pårørendeperspektiv. Metodecentret. Erfaringsopsamlingen kan hentes fra www.metodecentret.dk.

²Se Erfaringsopsamlingen for nærmere uddybelse af deltagerne i pilotprojektet. Se note 1.

³Erfaringsbaseret design er nærmere beskrevet i Erfaringsopsamlingen. Se note 1.

⁴Principperne bygger på A. Antonovskys teori om oplevelse af sammenhæng som en væsentlig faktor for at mestre stressfyldte situationer som overgangsfaser i livet. Se uddybelse i erfaringsopsamlingen, note 1.

METODECENTRET